

ДЪРЖАВЕН ЗРЕЛОСТЕН ИЗПИТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

27 август 2020 година

ВТОРИ МОДУЛ (60 минути)

Отговорите на задачите със свободен отговор запишете в свитъка за свободните отговори на предвиденото място.

Прочетете двата текста и изпълнете задачите към тях (от 31. до 34. включително).

ТЕКСТ 1

Древните гърци смятали делфина за свещено животно, затова и му отредили място в своята митология. В древногръцкото изкуство често може да се види изображение на човек, яздец делфин. Така елините си представяли, че душата на мъртвия стига до отвъдния свят. Изображението на делфин се среща и в етруски погребални рисунки отново като същество, което пренася душите на покойниците. Самото название *делфин* произлиза от старогръцката дума *делфис*, която означава „с утроба“.

Окраската при делфините може да бъде от сива до черна на гърба, а на корема – от светлосива до бяла. Има делфини, които са изцяло бели, но те се срещат много рядко. Обикновеният делфин достига средна дължина на тялото около 2 – 2,6 м и тегло 130 – 135 кг. Делфините плуват изключително елегантно, което се дължи на тяхната вретеновидна форма, осигуряваща им забележителна бързина (скорост обикновено от пет до дванайсет километра в час, а в някои случаи дори и до трийсет и пет километра в час), а раздвоената опашка, видоизменена в **опашен плавник**, е основният им двигателен орган.

Делфините могат да останат под вода до петнайсет минути. Тъй като имат нужда от кислород, те редовно излизат на повърхността, за да си поемат въздух. На горната и на долната си челюст имат между 40 и 60 конусовидни зъба. Хранят се с риба, калмари, морски костенурки, морски бозайници и дори птици, като използват специална техника за откриването им, наречена *ехолокация*. Тази техника представлява използване на звукови вълни, които се отразяват в прегради в пространството, като на базата на закъснението на отразения звук се определя местоположението на обектите. По този начин делфините бързо и лесно намират храната си. Чрез издаване на пискливи звуци, наподобяващи свирукане, те общуват помежду си. Мозъкът на тези бозайници, които са едни от най-интелигентните същества на Земята, тежи 1500 – 1700 грама, докато мозъкът на човека тежи едва 1200 грама.

ТЕКСТ 2

– *Лесно ли се поддават на дресура делфините?*

– Да, те показват забележителна склонност към дресировка, към усвояване на доста трудни упражнения. Никой друг бозайник, включително и човекоподобната маймуна, не е способен за толкова кратко време да придобие толкова условни рефлексии, колкото делфините. Всичко това се обяснява с високото ниво на развитие на тяхната нервна система. Достатъчно е само два-три пъти да им се покаже какво се иска от тях, за да усвоят ново движение.

– *Какъв трябва да бъде подходът към делфините, за да се постигнат най-бързи и качествени резултати при обучението?*

– Първото нещо, което трябва да имаме предвид, когато говорим за обучение на делфините, е фактът, че работим с живи същества, които не можем да накажем, тъй като и при най-малкия опит да се наложим над тях със сила, те напълно ще игнорират присъствието ни. Ако ги стимулира положително, дресьорът може да накара делфините да направят всичко.

– *Като им се даде някакво лакомство, нали?*

– Контактвайки с дресьори на кучета, често се сблъсквам с това схващане, но то не важи за делфините. Основният момент при отработването на всяко едно упражнение не е свързан пряко с даването на лакомството. По време на обучението на делфините им се дава

възможност да разберат, че трябва да подскочат във въздуха, ако дресьорът вдигне едната си ръка, като този жест означава **зелена светлина** за скока. Звуковият сигнал на дресьора по време или в края на изпълнението показва на делфините, че той ги е харесал и че са заслужили наградата си, която може да бъде не само лакомство, но и прегръдка, милувка, похвала.

31. Изброени са факти от двата текста, както и факти, които липсват в тях. В свитъка за свободните отговори запишете САМО буквите на отговорите, с които са означени ЧЕТИРИТЕ факта, ЛИПСВАЩИ в посочените текстове.

- А) По произход названието *делфин* се свързва със старогръцката дума *делфис*, която означава „с утроба“.
- Б) Установено е, че делфините научават думи и цели фрази от човешката реч много по-добре от папагалите.
- В) Делфините редовно изплуват на повърхността, за да си поемат въздух, тъй като имат нужда от кислород.
- Г) Тялото на делфините е покрито с дебел слой мастна тъкан, която запазва телесната им температура.
- Д) Делфините не заспиват напълно, затова едната половина на мозъка им е активна и по време на сън.
- Е) Основен двигателен орган на делфините е видоизменената им в опашен плавник раздвоена опашка.
- Ж) Делфините общуват помежду си, като издават определени пискливи звуци, приличащи на свирукане.
- З) Контактът с делфина намалява чувството на тревожност при хората, облекчавайки състоянието на стрес.

32. В свитъка за свободните отговори запишете ВЪЗМОЖНО НАЙ-КРАТКО кое е ОБЩОТО, за което се говори в ДВАТА текста.

33. В свитъка за свободните отговори в рамките на 2 – 3 изречения формулирайте СОБСТВЕНА теза по една от посочените теми:

*Отношението на човека към животните
За или против дресурата на животни*

34. В свитъка за свободните отговори запишете сбито и кратко (в резюме) основното от съдържанието на Текст 1.

35. За всяко празно място изберете най-уместната от думите и я запишете срещу съответната буква в свитъка за свободните отговори.

За първата среща на хората с кафето съществуват различни легенди. Една от тях ..... (А) как на етиопски пастир му направило впечатление, че козите ставали доста ..... (Б), след като са пасли плодове от определен вид храст. От ..... (В) самият той решил да опита от плодовете на този храст и почувствал необикновен ..... (Г) на сила.

- А) разказва, предсказва, доказва
- Б) изиграни, игрални, игриви
- В) любезност, любов, любопитство
- Г) прием, прилив, проток

36. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете правилните ФОРМИ на думите, поставени в скоби.

А) Членуване

Поздравиха (директор) на (Държавен) куклен театър – Стара Загора, който на свой ред благодари на спонсорите за (помощ) при реализирането на трите нови постановки.

Б) Местоимения

Не се притеснявай, (който/когото) и да попиташ, всеки ще ти покаже откъде да минеш.

Туристите посещават този район, (чийто/чиито) минерални извори са лечебни.

След премиерата актрисата, която изпълни главната роля, благодари на почитателите (й/си) и сподели с тях (нейните/своите) планове за филмите, в които ще участва.

В) Учтивя форма

Господин Иванов, Вие сте (определен) от журито за победител в състезанието, тъй като Вие единствен сте (дал) правилен отговор на всички въпроси и сте (получил) максималния брой точки.

37. В текста са пропуснати САМО ПЕТ препинателни знака. Препишете текста в свитъка за свободните отговори, като поставите пропуснатите знаци.

Разкопките благодарение на които археолозите научават за миналото на древния град, продължават няколко години. През юли бяха открити части от водопровод съществувал преди 24 века. Ръководителят на разкопките обясни Става въпрос за скъпо съоръжение, в което е вложен много труд, но водата в него изглежда, е пресъхнала скоро.

Прочетете творбата „Черна песен“ и изпълнете задачите към нея (38. и 39. задача).

Аз умирам и светло се раждам –
разнолика, нестройна душа,
през деня неуморно изграждам,
през нощта без пощада руша.

Призова ли дни светло-смирени,
гръмват бури над тъмно море,
а подиря ли буря – край мене
всеки вопъл и ропот замре.

За зора огнеструйна копнея,
а слепи ме с лъчите си тя,
в пролетта като в есен аз крея,
в есента като в пролет цъфтя.

На безстрастното време в неспира
гасне мълком живот неживян
и плачът ми за пристан умира,
низ велика пустиня развян.

38. В свитъка за свободните отговори запишете с ЦИТАТИ от текста ДВА ПРИМЕРА (С ПО ЕДИН СТИХ), които непротиворечиво представят стремежите на героя.

39. В свитъка за свободните отговори със СВОИ ДУМИ запишете ДВА ПРИМЕРА за страданието на лирическия герой, породено от липсата на смисъл и удовлетворение в живота.

40. Свържете името на героя с името на автора, от чиято литературна творба е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

- А) Елка
- Б) Бойчо Огнянов

Иван Вазов
Пенчо Славейков
Елин Пелин
Христо Смирненски

Свържете името на героя с литературната творба, от която е съответният герой. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете заглавието на творбата.

- В) отец Йоаким
- Г) Люцкан

„Дядо Йоцо гледа“
„Бай Ганьо“
„Занемелите камбани“
„Последна радост“

Свържете заглавието на всяка от творбите с нейния автор. В свитъка за свободните отговори срещу съответната буква запишете името на автора.

- Д) „Стон“
- Е) „Другоселец“

Пейо Яворов
Йордан Йовков
Иван Вазов
Гео Милев